

Сластьоненко Оксана Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник

*(Навчально-науковий інститут права**Державного податкового університету, м. Ірпінь)*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7582-574X>

ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛІСТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розглядається сучасний стан та проблеми національної безпеки України. Особлива увага приділена підготовці спеціалістів юридичної сфери. Відзначено, що сьогодні в Україні відбувається реформування юридичної освіти. У зв'язку із цим напрям підготовки спеціалістів з правового забезпечення національної безпеки потребує серйозних змін. Зокрема, необхідно звернути увагу на методіку викладання правових дисциплін у вищих навчальних закладах України та практичну підготовку студентів до роботи. Сьогодні сфера безпеки держави вимагає не тільки ретельно підготовленого нормативно-правового забезпечення, а і організації та здійснення належного рівня навчання і виховання студентів з метою формування спеціалістів високої кваліфікації. Також важливо приділити значну увагу формуванню особистості високого рівня свідомості для правового забезпечення сфери національної безпеки.

Ключові слова: безпека держави, національна безпека, педагогіка вищої школи, юридична освіта, правовий механізм забезпечення національної безпеки.

Постановка проблеми На сучасному етапі відбуваються такі трансформаційні процеси, які впливають на всі сторони розвитку суспільства. Розвиток сучасної міжнародної економіки, а, також і науково-технічна революція, особливо у сфері інформаційних технологій, призвели до розширення глобалізаційних процесів. У зв'язку з цим кожна держава, і Україна також, приділяє особливу увагу формуванню стратегії національної безпеки, яка визначає загальні принципи, пріоритетні цілі, завдання і механізми захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Першу Стратегію національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» затвердив Віктор Ющенко 12 лютого 2007 року (Указ втратив чинність на підставі Указу Президента № 287/2015 від 26.05.2015) [1]. Чинна Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 та охоплює актуальні питання сучасної національної безпеки України [2].

Національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів від реальних та потенційних загроз. Закон України «Про національну безпеку України» визначає принципи державної політики у сферах національної безпеки і оборони. Зокрема, основними принципами, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, на першому місці є: верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосування сили. На другому місці ідуть принципи щодо дотримання норм міжнародного права, участь в інтересах України у міжнародних зусил-

лях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки. І третьою складовою частиною є принципи, що стосуються розвитку сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони [3].

Аналіз останніх досліджень. Проблеми нормативно-правового забезпечення безпеки України розкрито у працях Авер'янова В.Б., Бандурки О.М., Берлача А.І., Білоуса В.Т., Бригінця О.О., Нижник Н.Р., Стрельбицької Л.М., Стрельбицького М.П., Шопіної І. М. та ін. У вітчизняних наукових дослідженнях зазначена проблема аналізувалася детально та з різних наукових підходів. Також відзначено важливість формування підготовки спеціалістів для даної сфери. В педагогічній сфері це питання активно досліджувалося такими науковцями, як Білічак О.А., Бахрушин В.Є., Боковець О.І., Бринюк О.В., Задояний М.Т., Оксьома І.Г., Стецюк Л.О. Чужиковою В.Г., та іншими. Окреслене коло питань досліджували як сучасні науковці так і багато інших наукових діячів у сфері юридичної освіти в Україні. Наше дослідження проведено з використанням таких методів, як історичний аналіз, синтез, екстраполяція У своїх дослідженнях Полторак А.С. визначає, що «національна безпека» має спрямованість на досягнення стану захищеності національних інтересів України [4, с. 28]. Бригінцем О.О. у своїх дослідженнях встановлено тісний взаємозв'язок між усіма структурними елементами національної безпеки України: економічної безпеки, фінансової, військової, політичної, соціальної, екологічної, технологічної, інформаційної та інших. Суспільні відносини, які виникають у сфері «безпеки», регулюються певною системою правових засобів – механізмом правового забезпечення. Бригінцем О.О. доведено, що правовий механізм забезпечення економічної безпеки України повинен включати такі елементи:

нормативно-правову основу; функціональний механізм публічної влади; систему суб'єктів господарювання; суспільно-політичну інфраструктуру [5, с. 27]. Підтримуючи цю думку, вважаємо за необхідне звернути увагу наукової спільноти на те, що сьогодні сфера безпеки потребує не тільки удосконалення цих складових елементів, а ще і також ретельної підготовки спеціалістів, які зможуть належним чином сформувати правовий механізм забезпечення національної безпеки. Оскільки сьогодні в Україні відбувається реформування юридичної освіти, то цей напрям вимагає не тільки ретельно підготовленого нормативно-правового забезпечення, а і організації та здійснення належного рівня навчання і виховання студентів з метою формування спеціалістів високої кваліфікації. Також важливо приділити значну увагу формуванню особистості високого рівня свідомості для правового забезпечення сфери національної безпеки.

Метою цієї статті є наукове дослідження та обґрунтування підготовки спеціалістів з правового забезпечення національної безпеки, зокрема методики викладання правових дисциплін у вищих навчальних закладах України та практичної підготовки студентів до роботи.

Вклад основного матеріалу. На сучасному етапі завдання педагогіки вищої школи полягає у забезпеченні відповідності освіти потребам розвитку суспільства. Зокрема, варто забезпечити високий інтелектуальний розвиток особистості та оволодіння нею ефективними методами самостійної пізнавальної діяльності. Відзначено, що сьогодні існує значний розрив між теоретичними знаннями, що надаються студентам, і практичними навичками, які необхідні юристам у професійній діяльності [6, с. 11]. Це виклик, на який повинна відреагувати вища школа. Зокрема, реалізація певних задач покладена і на юридичну наукову школу.

Педагогіка вищої школи (ПВШ) – це галузь педагогічної науки, яка вивчає закономірності й засоби організації та здійснення навчання і виховання студентів, забезпечує формування їхніх особистостей та розглядає вищі рівні навчання і виховання дорослої людини [7, с. 6]. Методика викладання права являє собою галузь педагогіки, що визначає зміст, методи, прийоми, засоби та форми організації навчання права в загальноосвітній, спеціальній та вищій школах. Методика вивчення юридичних дисциплін пов'язана не тільки з правом, а і з історією, філософією, економікою, педагогікою, психологією, логікою, суспільствознавством, літературою, риторикою, віковою фізіологією [8, с. 17].

Прийнято розрізняти у сучасній педагогічній науці таку класифікацію методів навчання:

1. Загальні і спеціальні методи навчання. До загальних методів належать: розповідь, лекція, ілюстрація, бесіда. Ці методи можуть застосовуватися при вивченні різних дисциплін, а спеціальні методи залежать від специфіки вивчення дисципліни.

2. Залежно від джерел одержання знань, за характером подачі (викладення) навчального матеріалу: словесні, наочні, практичні. Словесні методи розділяють на монологічні (пояснення, лекція, інструктаж) та діалогові (бесіда, семінар, диспут, дискусія). Наочні методи містять ілюстрацію (плакат, діапозитив); демонстрацію (відеофільм, мультимедійний файл); спостереження (технологія, операція). До практичних методів належать самостійна робота, моделювання, виконання розрахункових завдань.

3. За організаційним характером навчання: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання і мотивації навчально-пі-

знавальної діяльності; методи контролю та самоконтролю у навчанні; бінарні (подвійні) методи навчання.

4. За характером пізнавальної діяльності студентів, логікою сприймання та засвоєння навчального матеріалу: індуктивно-дедукційні, репродуктивні, прагматичні, дослідницькі, проблемні тощо [7, с. 37].

В умовах глобалізації одним із завдань сьогодення є підготовка професіоналів такого рівня, які спроможні швидко знайти адекватну відповідь на всі виклики суспільства. Зокрема, на виклик загострення процесу розвитку конкурентної боротьби у сфері безпеки. На сучасному етапі юридична освіта повинна надавати не тільки теоретичні знання, а й практичні навички, які відповідають вимогам часу. Кожного року збільшується попит на юридичну освіту серед абітурієнтів. Це пов'язано з тим, що диплом про вищу юридичну освіту відкриває багато можливостей в житті та забезпечує високий рівень заробітної плати і високий ступень соціального престижу відповідної діяльності. Однак через конкуренцію у сфері надання освітніх послуг багато непрофільних закладів вищої освіти відкрили юридичні факультети без належного кадрового забезпечення, що, в свою чергу, призвело до зниження якості юридичної освіти.

Ми погоджуємось з думкою Задояного М.Т. та Оксьома І.Г., які зазначають, що «навчальний процес вищої юридичної освіти в Україні побудований згідно з усталеним поглядом на роль юриста в суспільстві, перевантажений нормативно-теоретичним навчанням, слабо орієнтований на практику фахівців. Навчальні плани не завжди враховують неправові сфери діяльності юриста, які становлять важливу прагматичну складову повсякденної активності фахівця у праві. Вузким місцем й досі є володіння юридичною технікою, вміння вирішувати конкретні юридичні проблеми, здатність знаходити альтернативні рішення, володіння технікою аргументації, здатність працювати в команді, знання української ділової мови, іноземних мов, прикладних комп'ютерних програм тощо» [9, с. 282].

В багатьох закладах вищої освіти переважає застарілий формат викладання, який полягає лише у вивченні та переказі чинних нормативно-правових актів. На нашу думку, якщо ми хочемо мати конкурентоздатних правників, то нам потрібно кардинально змінювати форму викладання та засвоєння матеріалу. Необхідно прививати студентам не автоматичне запам'ятовування матеріалу, а навчати їх критично мислити, думати та застосовувати закріплені знання в практичній діяльності. Зокрема, варто застосовувати такі методики викладання правових дисциплін, які підвищують інтелектуальний розвиток особистості та забезпечать оволодіння нею ефективними методами самостійної пізнавальної діяльності.

Враховуючи багатоаспектний характер цієї проблеми, основною засадою розвитку науково-методичної роботи є навчання методології юридичної діяльності. Цей чинник є суттєвим, оскільки юридична школа має на меті підготувати студентів до вирішення як поточних, так і прогнозованих правових проблем. Окремим питанням цієї проблеми є посилення практичної спрямованості навчального процесу, навчання студентів засобом юридичної діяльності [10, с. 9].

У своїй науковій праці Стецюк Л.О. виокремлює ще такі проблеми юридичної освіти в Україні:

1) відсутність системи рівного доступу до вищої юридичної освіти – критерієм для вступу мають бути здібності, а не знання. Тому необхідно змінити тестову методику на перевірку комунікативних та інших здібностей абітурієнтів;

2) невідповідність системи юридичної освіти реальним потребам суспільства і держави;

3) необхідність підвищення якості юридичної освіти – рівень якості освіти є основним показником, що враховується при ліцензуванні та державній акредитації вищих навчальних закладів, атестації науково-педагогічних кадрів, проведення сертифікації фахівців, зрештою, при визначенні рейтингів вищих навчальних закладів [11, с. 123].

Висновки. Отже, підсумувавши все вищевикладене, можна зазначити, що кожного року юридична освіта користується високим попитом серед абітурієнтів, але якість даної освіти потребує удосконалення. Значна частина непрофільних закладів вищої освіти відкрили юридичні факультети без належного кадрового забезпечення. Також часто переважає застарілий формат викладання, сутність якого полягає лише в автоматичному запам'ятовуванні матеріалу та чинних нормативно-правових актів. На нашу думку, перш за все, ми маємо змінити форму викладання у вищих навчальних закладах, адже студентів потрібно навчити критичному мисленню, вмінню аналізувати ситуації та засовувати свої знання на практиці. У зв'язку із цим необхідно більше уваги приділити виконанню практичних завдань.

Пропонуємо з метою удосконалення практичної складової частини при викладанні правових дисциплін у вищих навчальних закладах України звернути увагу на використання сучасних юридичних кейсів, які включають в себе розробку та вирішення конкретних юридичних питань. Завдання виконується у формі висновку, де обґрунтовується вирішення поставленої задачі. В обґрунтуванні необхідно викласти:

1) постановку проблеми в загальному вигляді;

2) аналіз законодавства України та актів міжнародного права, які врегульовують вказані суспільні відносини;

3) судову практику України та практику Європейського суду з прав людини або інших вищих інстанцій з вирішення відповідних справ;

4) за необхідності запропоновану форму захисту;

5) положення стосовно виконання можливого судового рішення;

6) інші обґрунтовані варіанти по вирішенню кейса.

У результаті проведеного дослідження хочемо звернути увагу, що на сучасному етапі забезпечення національної безпеки держави необхідно приділити увагу підготовці спеціалістів, які зможуть якісно забезпечити формування правового механізму реалізації Стратегії національної безпеки держави. У зв'язку із цим в процесі викладання правових дисциплін у вищих навчальних закладах України необхідно особливу увагу приділити практичним методам навчання, які сприяють формуванню вмінь і навичок та логічному завершенню ланки пізнавального процесу. Практична робота студентів повинна бути спрямована на використання набутих знань у розв'язанні практичних задач. З метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів у сфері правового забезпечення національної безпеки держави пропонуємо активно залучати до освітнього процесу юристів, які мають практичний досвід роботи у сфері безпеки держави. У результаті такої співпраці студенти отримають практичний досвід роботи ще в процесі навчання та зможуть підготуватися до своєї практичної юридичної діяльності в процесі розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 12 лютого 2007 року (Указ втратив чинність на підставі Указу Президента № 287/2015 від 26.05.2015) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007#Text> (дата звернення: 29.10.2022).
2. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 29.10.2022).
3. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Редакція від 24.11.2021, підстава 1150-IX. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 29.10.2022).
4. Полторак А.С. Системна таксономія фінансової безпеки. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. Миколаїв. 2018. Вип. 3. С. 26–32.
5. Бригінєць О.О. Правове забезпечення фінансової безпеки України : автореф. дис... д-ра юрид. наук. Ірпінь, 2017. 41 с.
6. Шевердін М. Юридична освіта: перешкоди на шляху змін. *Вісник асоціації правників України*. 2019. № 5(157) травень. С. 11.
7. Лутаєва Т.В. Педагогіка та методика викладання у вищій школі : метод. рек. для магістрантів спец. 8.12010007 «Лабораторна діагностика». Харків : НФаУ, 2014. 68 с.
8. Чужикова В.Г. Методика викладання права : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 425 с.
9. Задояний М., Оксєм І. Сучасні підходи щодо модернізації юридичної освіти в Україні. *Публічне право*. № 4. 2012. С. 276–284 с. URL: http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2012/8/Zadoiany_i_Oksom.pdf (дата звернення: 29.10.2022 р.).
10. Ківалов С.В. Актуальні проблеми вищої юридичної освіти: зарубіжний досвід та перспективи в Україні. *Актуальні проблеми політики*. Вип. 60. 2017. С. 4–13. URL: <http://app.onua.edu.ua/index.php/app/article/view/252/249> (дата звернення: 29.10.2022 р.).
11. Стецюк Л.О. Проблеми вищої юридичної освіти та шляхи їх вирішення. С. 123–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2009_1_33 (дата звернення: 29.10.2022 р.).

References

1. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro Stratehiyu natsional'noyi bezpeky Ukrainy» [«About the National Security Strategy of Ukraine»]. The decree repealed the Presidential Decree № 287/2015 від 26.05.2015. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007#Text> [in Ukrainian].
2. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro Stratehiyu natsional'noyi bezpeky Ukrainy» [«About the National Security Strategy of Ukraine»] № 392/2020 (2020, September, 14) (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy «Pro natsional'nu bezpeku Ukrainy» [About national security of Ukraine] № 2469-VIII (2021, November, 24) (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042 [in Ukrainian].

4. Poltorak, A.S. (2018). Systemna taksonomiya finansovoyi bezpeky [System taxonomy of financial security]. Visnyk ahrarnoyi nauky Prychornomor'ya – Bulletin of Agrarian Science of the Black Sea Coast. Mykolayiv, 3. 26-32. [in Ukrainian].
5. Bryhinets', O. O. (2017) Pravove zabezpechennya finansovoyi bezpeky Ukrayiny [Legal support of Ukraine's financial security]. Extended abstract of Doctor's thesis. Irpin' [in Ukrainian].
6. Sheverdin, M. (2019) Yurydychna osvita: pereshkody na shlyakhu zmin. [Legal education: obstacles to change] Visnyk asotsiatsiyi pravnykiv Ukrayiny – Bulletin of the Ukrainian Bar Association, 5 (157). 11. [in Ukrainian].
7. Lutayeva, T. V. (2014). Pedahohika ta metodyka vykladannya u vyshchiy shkoli [Pedagogy and teaching methods in higher education]. Kharkiv. 68 [in Ukrainian].
8. Chuzhykova, V. H. (2009) Metodyka vykladannya prava [Methodology of teaching law]. Kyiv. [in Ukrainian].
9. Zadoyanyy, M., Oks'om, I. (2012). Suchasni pidkhody shhodo modernizatsiyi yurydychnoyi osvity v Ukrayini [Modern approaches to the modernization of legal education in Ukraine]. Publichne pravo [Public law] 4. 276-284. Retrieved from http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2012/8/Zadoiany_i_Oksom.pdf [in Ukrainian].
10. Kivalov, S. V. (2017). Aktual'ni problemy vyshchoyi yurydychnoyi osvity: zarubizhnyy dosvid ta perspektyvy v Ukrayini [Current issues of higher legal education: foreign experience and prospects in Ukraine]. Aktual'ni problemy polityky [Current policy issues]. 60, 4-13. Retrieved from <http://app.onua.edu.ua/index.php/app/article/view/252/249>. [in Ukrainian].
11. Stetsyuk, L. O. (2009). Problemy vyshchoyi yurydychnoyi osvity ta shlyakhy yikh vyrishennya [Problems of higher legal education and ways to solve them]. 123-124 Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist__1_33 [in Ukrainian].

Slastonenko Oksana,

PhD in Law, Associate Professor, Senior Research Associate

(Educational-Scientific Institute of Law, State Tax University, Irpin)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7582-574X>

**TRAINING OF SPECIALISTS FOR THE FORMATION OF A LEGAL MECHANISM
TO ENSURE NATIONAL SECURITY**

The article considers the current state and problems of national security of Ukraine. Particular attention is paid to the formation of regulatory security. Much attention is also paid to the training of legal professionals. It is noted that legal education in Ukraine is being reformed today. In this regard, the direction of training of specialists in legal security of national security needs serious changes. In particular, it is necessary to pay attention to the methods of teaching legal disciplines in higher educational institutions of Ukraine and the practical preparation of students for work. Today, the sphere of state security requires not only carefully prepared regulatory and legal support, but also the organization and implementation of the appropriate level of education and upbringing of students in order to form highly qualified specialists. It is also important to pay considerable attention to the formation of a high level of awareness of the legal security of national security. The reasons are given and the unresolved issues of the organization of training in this field are outlined. It is proposed to change the form of education in higher education institutions, as students need to be taught critical thinking, the ability to analyze situations and apply their knowledge in practice. Therefore, more attention should be paid to practical tasks. As a result of the study we want to draw attention to the fact that at the present stage of national security it is necessary to pay attention to the training of specialists who can qualitatively ensure the formation of the legal mechanism for implementing the National Security Strategy. In this regard, in the process of teaching legal disciplines in higher educational institutions of Ukraine it is necessary to pay special attention to practical teaching methods that contribute to the formation of skills and logical completion of the cognitive process. Students' practical work should be aimed at using the acquired knowledge in solving practical problems.

Key words: state security, National security, Pedagogy of high school, legal education, legal mechanism for ensuring national security.

Надіслано до редколегії 20.11.2022